

Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Криворізький державний педагогічний університет
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ

Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції

Харків – 2023

Гетьман А.Ю. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСІБ ПОХИЛОГО ВІКУ.....	53
Гончарова А.О. ПРОФІЛАКТИКА АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ: СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	58
Григоренко В.Л. ЦІННОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	62
Демідова Х.О. БІБЛІОТЕРАПІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ.....	72
Джигурда К.Г. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДО СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДЕМОБІЛІЗОВАНИМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ.....	75
Діденко Д.А., Кабусь Н.Д. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ГРОМАДЯН, ПОСТРАЖДАЛИХ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ.....	78
Доброносова Ю.Д. КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФЕНОМЕНОЛОГІЧНОЇ СОЦІОЛОГІЇ В РОЗУМІННІ ЦІННІСНИХ ЗАСАД СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ.....	85
Дроздовська А.В. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЕМОЦІЙНОЇ НЕЗРІЛОСТІ У ДОРОСЛИХ.....	93
Єсіна Н.О., Кузнецов А.І. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ФАХІВЦІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ВІКТИМНОСТІ ДІТЕЙ З НЕПОВНИХ СІМЕЙ.....	96
Жук В.О., Макар Л.М. ФОРМУВАННЯ КОМПОНЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦЯ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ У ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАННЯХ.....	106
Жук С.О., Макар Л.М. КРИТЕРІЇ І ПОКАЗНИКИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНІЦІАТИВНОСТІ МОЛОДІ У БЛАГОДІЙНИХ ФОНДАХ.....	113
Зацепа В.С. ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	119
Зеня Д.М., Кабусь Н.Д. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ОСОБАМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	121
Зубарєв О.С. БУЛІНГ ТА СЕКСУАЛЬНІ ДОМАГАННЯ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	127

Психологія. 2020. Том 31 (70) № 4. С.218-223. URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2020/36.pdf&ved=2ahUKEwjlp7pxvyBAxXyhP0HHYXlCV8QFnoECAsQAQ&usg=AOvVaw3P5gT_TPfMKdnZD_PwD0W7

5. Коростенський ЦСПР розвиває успішний проєкт «Бібліотерапія». URL: https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-other_news/2394453-korostenskij-cspr-rozvivae-uspisnij-proekt-biblioterapia.html&ved=2ahUKEwjbp8PJq_yBAxUth_0HHdN9D7gQFnoECBEQAQ&usg=AOvVaw0L8xpbVlaOqG-Jmm69uv00
6. Психологічна служба у дитячих бібліотеках : консультація / держ. закл. «Нац. б-ка України для дітей» ; уклад. Ю. В. Осадча. К., 2012. 16 с.
7. Аксьонова Н. Бібліотерапія як напрям діяльності бібліотек в умовах російсько-української війни. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського*. 2022. Вип.64. С. 107-119. <https://doi.org/10.15407/np.64.107>

Джигурда К.Г.

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДО СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДЕМОБІЛІЗОВАНИМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор Н.Д. Кабусь

Одним з важливих завдань сьогодення день є соціальна допомога населенню, що постраждало внаслідок бойових дій, зокрема, військовослужбовцям та їхнім сім'ям, які належать до вразливих груп населення, а також демобілізованим військовослужбовцям та ветеранам.

Розробка системи соціальної підтримки військовослужбовців та їх родин й, зокрема, демобілізованих військових під час їхньої адаптації до умов цивільного життя є предметом аналізу як на державному рівні, так і об'єктом пошуків науковців і практиків в галузі соціальної роботи. Аналіз наукових праць [3] свідчить, що соціальна допомога є цілеспрямованою діяльністю всіх владних органів, що забезпечує надання гарантованої державної соціальної

допомоги, субсидій, компенсацій, пільг, життєво необхідних товарів, а також соціальних послуг громадянам, які потрапили у важку життєву ситуацію, а соціальний працівник є фахівцем, який професійно надає допомогу в складних життєвих обставинах.

Наразі Міністерство соціальної політики реалізує ряд проєктів для о соціального супроводу ветеранів і їхніх родин: 1) діє пілотний проєкт з Міністерством охорони здоров'я в 16 медичних закладах України, де бійців під час лікування та реабілітації супроводжують соціальні працівники та психологи, військові отримують необхідну допомогу в протезуванні й ортезуванні, яка є безкоштовною; 2) є послуга соціального відновлення військових разом із їхніми сім'ями: організовується тижневий відпочинок під супроводом військових, цивільних психологів, соціальних працівників та педагогів; 3) значна увага приділяється соціальній адаптації ветеранів та демобілізованих за місцем проживання – така адаптація буде здійснюватися через центри життєстійкості, які покривають всю Україну [4].

Міністерством у справах ветеранів започатковано реалізацію проєкту «Помічник ветерана», спрямованого на всебічну допомогу та сприяння Захисникам та Захисницям в адаптації до цивільного життя. Помічником ветерана є фахівець в громаді, з числа ветеранів та членів їхніх сімей, який здійснює індивідуальний супровід ветеранів та сприяє реалізації їхніх можливостей, прав, гарантій та пільг; консультує з питань отримання медичних та психологічних послуг, працевлаштування, професійного навчання й опанування нових навчальних програм, соціального захисту та реабілітації, покращення стану здоров'я; інформує про наявні в державі та громаді програми підтримки ветеранів [5]. Наразі на базі закладів освіти в центрах ветеранського розвитку відбувається навчання помічників ветеранів, які працюватимуть у сервісних офісах у справах ветеранів й за принципом «рівний – рівному» й супроводжуватимуть ветеранів з першого дня їх повернення у місцеву громаду, надаючи допомогу в адаптації ветеранів до цивільного життя, сприяючи їхній реінтеграції в громаду.

Водночас особливої уваги потребує здійснення комплексної реабілітації ветеранів, які мають важкі наслідки бойових поранень, здобули інвалідність внаслідок війни чи перебували в полоні й мають стійке погіршення фізичного та ментального здоров'я. Дослідження засвідчують, що нервово-психічне перенапруження, бойове виснаження та стрес, обумовлений тривалою загрозою життю в бойовій обстановці, виконання складних бойових завдань у військовослужбовців, як правило, супроводжується зниженням психологічних резервів організму, призводить до порушень життєдіяльності, несприятливих особистісних змін, які в подальшому неадекватно позначаються на загальному стані здоров'я, працездатності, стосунках з оточуючими. Травматичний досвід, отриманий під час бойових дій, негативно впливає на стан здоров'я військовослужбовців, після повернення до цивільного життя вони переживають нові стреси, пов'язані з соціальною адаптацією, нерозумінням близьких, труднощами в спілкуванні, професійному самовизначенні, самореалізації, створенням сім'ї, при цьому первинний стрес, отриманий під час бойових дій, підсилюється вторинним, що виникає після повернення додому [1; 2].

Отже, важливою є реалізація комплексних реабілітаційних програм медичної, фізичної, соціальної, психологічної, педагогічної, професійно-трудової реабілітації, до яких мають долучатись заклади охорони здоров'я й відновлювального лікування, центри соціально-психологічної реабілітації, установи соціального захисту та допомоги населенню, установи фізичної культури і спорту, заклади освіти. Реабілітація ветеранів передбачає комплекс медичних, фізичних, психологічних, соціальних, педагогічних заходів, спрямованих на відновлення у них здоров'я, психоемоційного стану, працездатності, покращення процесу соціалізації та адаптації до цивільного життя, що потребує активного використання фахівцями соціальних служб арт-терапевтичних, тренінгових технологій, індивідуального консультування, групової та сімейної терапії з використанням технік емоційно-вольової саморегуляції, медитативних та арт-терапевтичних методів та інноваційних методик (психічна саморегуляція, аутогенне тренування, трудотерапія тощо),.

Все це сприятиме відновленню й зміцненню фізичного й психічного здоров'я ветеранів, їхній реінтеграції в суспільство через створення можливостей гідної праці й використання військових навичок у цивільній кар'єрі, сприятиме попередженню адаптаційних розладів під час повернення до цивільного життя.

Список використаних джерел:

1. Бриндіков Ю. Л. Реабілітація військовослужбовців учасників бойових дій в системі соціальних служб: теоретико-методичні основи: монографія. Хмельницький: Вид-во «Поліграфіст», 2018. 372 с.
2. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. К. : 7БЦ, 2023. 175 с.
3. Логвінова О.Г., Рассказова О.І. Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікту на Сході України. *Соціальна робота та соціальна освіта*, 2021. Вип.2(7).С. 61-71.
4. Міністерство соціальної політики України підготувало фахівців соціальної роботи системи МВС. 16 червня 2023 р. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/22904.html>
5. Помічник ветерана: дорожня карта для громад, кандидатів та родин Захисників і Захисниць. URL: <https://mva.gov.ua/ua/pomichnik-veterana/opis-proyektu>

Діденко Д.А.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Кабусь Н.Д.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ГРОМАДЯН, ПОСТРАЖДАЛИХ ВНАСЛІДОК ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Анотація. Статтю присвячено висвітленню актуальної проблеми соціально-психологічної реабілітації громадян, постраждалих внаслідок військових дій. Висвітлено суть соціально-психологічної реабілітації,